

גמ' ב"ק (ב-ג.) - מכליא קרנא

רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פ"י נזק"מ ה"ג) - והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו אדם נסקלין היאך ימצא מועד להרוג עד שישלמו בעליו את הכופר, כגון שהרג שלשה גויים ואחר כך הרג ישראל שהמועד לגויים הרי זה מועד לישראל, או שהרג שלשה ישראל טרפה ואחר כך הרג שלם, או שהרג וברח והרג וברח וברביעי נתפס שאין הבעלים חייבין בכופר עד שישקל השור. וכן אם סכן שלשה בני אדם כאחד או הרג שלש בהמות הרי זה מועד להריגה ובעליו משלמין את הכופר. [כס"מ (שם) - ומה שהקשה מדברי רבינו פ"ו וממאי דאמר רב פפא שור שהוא מועד למין אחד אינו מועד למין אחר לאו כלום הוא דהתם במועד להזיק והכא במועד להרוג וזה שדקדק רבינו לכתוב הרי זה מועד להריגה].

ב. חי' הגרנ"ט (סי' ק"ט) - יש לחקור הא דבעל השור משלם דמי הזיק שורו תם מפני מה משלם אי מפני שלא שמר כראוי ופשע בו דמיא התורה עליו לשלם מפני שפשע בשמירתו, או דילמא אינו משלם בשביל פשיעתו דהתורה לא רמיא עליו לשמור שורו רק הוא משלם חיובא השור דהתורה אמרה אם ממונך הזיק אתה מחויב לשלם הנזק ולא משום פשיעתו, ומדברי הגמ' מוכח כצד השני וזהו דוקא בשור תם אבל במועד מוטל עליו חיוב לשמור שורו, א"כ כשהבעלים משלמים כופר הם משלמים חיובא דבעלים מפני שפשעו שלא שמרו היטב וכו', וא"כ צריכין רק שהבעלים יהיו מועדים וכיון דהתרו בו ג' פעמים שנמצא בעדרו תורא דנחנא היה לו לשמור כל עדרו וכיון שלא שמר נעשה מועד.

ג. חי' הרשב"א (ב:) - ופריק ה"מ היכא דיש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה, נ"ל מדקאמר ה"מ היכא דיש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה דאנשיכה גופה קמהדר ומודה הוא דיש נשיכה שהיא תולדה דשן והיכי דמי כגון בהמה שנשכה בככר להנאתה כדי לאכלו ולא הספיקה לאכלו עד שנפל מפיה ולכלכו שנשיכה זו יש הנאה להזיקה, וכן חתול בחתיכת בשר וכו', וסבור אני שאף הנחש שנשך הוי תולדה דשן ואף על פי שאינו אוכל לפי שנהנה בנשיכתו.

ד. רמב"ם (פ"י נזק"מ ה"א) - שלשה אבות נזקים בשור, הקרן והשן והרגל, תולדות הקרן נגיפה נשיכה רביצה בעיטה, תולדות השן אם נתחככה בכותל להנייתה והזיקה בחיכוכה וכן אם טנפה פירות להנייתה. [מגיד משנה (שם) - ופירשו ז"ל שהנשיכה בזמן שהיא מכוונת להזיק ולא לאכול היא תולדת הקרן אבל בזמן שהיא מכוונת לאכול וליהנות בהזיקה אף על פי שלא אכלה וכגון שלא הספיקה בנשיכה זו הרי הוא תולדת השן. ורבינו ז"ל לא חלק ואפשר שהוא מפרש ה"מ היכא דיש הנאה להזיקה דוקא נהנית שאכלה הא לא אכלה לא והראשון נכון יותר שהרי דרכן בכך].

ה. שטמ"ק (ג.) - טנפה פירות להנאתה. כי אלולי שעשתה צרכיה על הפירות היתה מצטערת נמצאת שנהנית לפיכך חייב מפני שנהנית. רבינו חננאל ז"ל. אבל בתוספות שאנך כתבו וז"ל שרצצה על הפירות להצטנן או לשכב להנאתה אבל אין לפרש הטילה גללים דאיזו הנאה עשו לה הפירות משאם לא היו שם וכי האי מקרי צרורות תולדה דרגל.

ו. רמב"ם (פ"ה טוען ונטען ה"א-ב') - ואלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה, הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות אף על פי שהודה במקצת או שיש עליו עד אחד או ששמר וטען טענת השומרין הרי זה פטור, שנאמר כי יתן איש אל רעהו פרט להקדש, כסף או כלים פרט לקרקעות ולעבדים שהוקשו לקרקעות, וכן יצאו שטרות שאין גופן ממון ככסף וככלים ואינן אלא לראיה שבהן, ועל כלן נשבע שבועת היסט אם היתה שם טענת ודאי וכו'. החופר בשדה חבירו בורות שיחין ומערות והפסידה והרי הוא חייב לשלם בין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד אחד שחפר והוא אומר לא חפרתי כלום, הרי זה נשבע היסט על הכל. [השגת הראב"ד] א"א נראין דברים שתבעו למלאות החפירות ולהשוות החצירות אבל אם תבעו לשלם פחתו הרי הוא כשאר תביעת ממון וכמי שאמר לו חבלת בי שתיים והוא אומר לא חבלתי אלא אחת. [חידושי רבנו חיים הלוי (שם) - והא דפסק הרמב"ם דאין נשבעין על דמי קרקע, בעל כרחך צ"ל דהוא משום, דכיון דהתשלומין הם חליפי הקרקע שהזיקו, ונזק הקרקע הוא עיקר חיובו, וא"כ עיקר חיוב שבועתו הוא רק בנזק הקרקע, וכיון דאין נשבעין על הקרקעות ומיפטר בכפירתו בלא שבועה ממילא ליכא עליה חיוב שבועה גם על התשלומין].

ז. ס' קונטרסי שיעורים (שיעור ד' אות ז') - ודע דכל השקליא וטריא בגמ' לחלק בין מכליא קרנא ללא מכליא וכו' אין זה אלא בשן לא בשום מזיק אחר וכו', דמשונה מזיק של שן מכל שאר המזיקים דבכל המזיקים שם המזיק שלהם היינו משום שמזיקים משחיתים מפסידים ומקלקלים בלי שום תועלת מההיזק וההפסד וכו', מה שאין כן במזיק של שן דבעצם הרי אינו מזיק דהרי צריך הוא השור לאכול עשב וכו'. והשתא נראה דשנא ושנא דבשאר מזיקים שענין מזיק שלהם הוא הפסד וקלקל חסרון ממון של חבירו מה שייך שם לחלק בין מכליא ללא מכליא כיון דגם בלא מכליא ישנו ג"כ אותו הפסד וחסרון ממון, אבל בשן שעיקר המזיק הוא אכיה יש לומר שאין הכונה מעשה האכילה אלא שנאכל הדבר ואין הדבר הניזק שום בעולם.